

Stipendium Regium og dets Stipendiariier.

Af K. Carøe.

I den fundats, ved hvilken Frederik II. indstiftede kommunitetet 25. Juli 1569, oprettede han tillige »Stipendium Regium«, det kongelige rejsestipendium, hvis regnskab skulde føres af kommunitetets forstander, i almindelighed kaldet økonom, uden i øvrigt at have anden forbindelse med dette; medens imidlertid kommunitetet endnu er en livskraftig institution, er rejsestipendiet forlængst glemt, idet det døde stille og ubemærket i en alder af næsten 80 år.

Med H. Rørdam's Universitetshistorie, Acta consistorii i kommunitetsarkivet og forskellige andre kilder som grundlag skal først i korte træk gives en fremstilling af stipendiets oprettelse og virksomhed og derefter oplysninger om stipendiariierne.

Stipendiet indstiftedes for, »at riget herefter må have gode, lærde og forfarne mænd både in Theologia og in Medicina, og man ikke skal have behov dem fra andre steder at lade handle eller forskrive«; hertil bestemtes 400 daler, der årligt skulde udredes af Sorø, Antvorskov og Ringsted klostre »til fire danske studenters underholdning udenlands«, af hvilke de tre skulde studere teologi, den fjerde medicin; for at komme i betragtning skulde stipendiariien være promotus magister og af universitetet kendt duelig til at blive doktor i teologi eller i medicin og i fremtiden kunne blive professor eller superintendent (biskop); de tre teologer måtte kun tage doktorgraden i København, en bestemmelse, der vel nærmest blev givet for den rene læres skyld. Da det efterhånden viste sig vanskeligt at få ansøgere, der var magistre — den senere fortegnelses »M« foran navnet er i mange tilfælde ikke rigtigt på det tidspunkt — blev det sammen med forskellige andre ny regler i 1621 bestemt, at de teologiske stipendiariier kun måtte studere ved universiteter, hvor den rene lutherske lære doceredes, samt at ingen måtte få stipendiet, med mindre han tilforn publice havde disputeret, i hvilken disputation alene professorer og competitores stipendii måtte opponere; men 1642 blev det atter bestemt, at ingen måtte disputere for stipendiet uden at være promotus magister. Efterhånden tog imidlertid interessen for sprogstudier så stærkt til mellem de teologiske stipendiariier, at det teologiske studium forsømtes i den grad, at Christian IV. i et kongebrev 3. Febr. 1639 måtte indskærpe, at dette stred mod fundatserne, og at stipendiariierne skulde studere teologi ved de universiteter,

som de hjemmefra blev anviste, og ikke perigrenere eller omløbe, men blive stille, hvor de var¹⁾).

Det havde imidlertid haft sine vanskeligheder både at få og holde stipendiet i gang, thi klosterforstanderne var forsømmelige med at indbetale pengene, så at det i de følgende år gang på gang måtte indskærpes dem at gøre det; til sidst måtte Christian IV. på professorernes begæring 29. Nov. 1600 lade udgå kongebrev om, at de 400 daler skulde udbetales af rentekammeret. Stipendiet gaves på fem år, men efter særlig ansøgning kunde der hertil lægges et sjette »nådsensår«. Det var konsistorium, der bortgav stipendiet, men det måtte ofte tage hensyn til kongens ønske om at give den første ledige plads til en bestemt person og undertiden vel også til andre indflydelser.

For de første 30 år findes ingen fortegnelse over dem, der har fået stipendiet, og det er derfor umuligt bestemt at angive antallet og rækkefølgen; men ved hjælp af H. Rørdam's Universitetshistorie, hans »Uddrag af Acta consistorii indtil 1599« i Ny kirkehist. Samlinger · V. og »Magistre kreerede ved Københavns Universitet indtil 1660« i Personalhist. Tidsskrift 1 Rk. III.—IV. samt spredte oplysninger andetsteds er det lykkedes at samle navnene på 22 af de mænd, der i dette tidsrum har haft stipendiet; og mange flere har det næppe været, thi hvis stipendiet i tidsrummet 1570—1599 har været uddelt regelmæssigt hver femte år til fire ny mænd, vilde antallet været 24.

I konsistoriums arkiv findes en protokol over »Stipendiarii Regii«, som begynder med en afskrift af Frederik II. bestemmelser om stipendiets oprettelse, derefter følger de tidligere omtalte bestemmelser af 29. Nov. 1600, så de ny »Constitutiones« fra 1621 og til sidst kongebrevet af 3. Febr. 1639. Derefter kommer en række hvide blade, åbenbart bestemte til mulige ny bestemmelser, så nogle ganske få optegnelser om et par disputatser, og efter en ny række hvide blade en fortegnelse over stipendiarierne fra 1597 til 1642, dog således, at fortegnelsen først er fuldstændig fra 1600, idet der i 1597 står plads åben til medicinerens navn, og i 1598 og 1599 til alle de fire stipendiariers navne. Derefter kommer atter en række hvide blade og så en del, som det synes, ret tilfældige oplysninger om adskillige af stipendiarierne, dels hvor ofte stipendiet er udbetalt dem — det ses heraf, at ikke så få har haft det i 6 år — dels om, hvad de senere er blevet til i livet; alt åbenbart afskrifter af ældre optegnelser.

¹⁾ Ifølge acta consistorii blev 14. Febr. 1639 læst et kongebrev, at ingen skulde bekomme Stipendium Regium, som enten tog herremands børn an [altså rejste som hovmester for adelige] eller og perigrenerede, men til en visse akademi udi Tyskland forskreves. Om den første del heraf, stillingen som hovmester, indeholder kongebrevet dog intet.

Hele denne protokol er skrevet med samme hånd; der kan derfor næppe være tvivl om, at den først er blevet skrevet 1641—1642 i henhold til en bestemmelse, der blev taget af konsistorium 24. Juli 1641: »Samme tid sluttet, at en særdeles bog skal gøres, hvorudi Stipendiariorum Regiorum navne, som enten hidindtil haver haft eller nu haver eller fremdeles have skal sådant stipendium, skal indtegnes«.

Hvorfor denne protokol, efter omhyggeligt at være affattet, senere ikke er blevet ført i de få år, stipendiet endnu holdt sig i live, er ikke godt at vide.

I konsistoriums arkiv findes desuden en pakke dokumenter vedrørende Stipendium Regium; den indeholder det originale kongebrev af 29. Nov. 1600 samt 57 skrivelser angående stipendiet; de fleste af disse skrivelser er reverser, udstedte af stipendiets modtagere, i hvilke disse afgiver løfte om at holde fast ved den rene lutherske lære og for teologernes vedkommende desuden om kun at besøge lutherske højskoler. Flere af disse reverser er udstedte i udlandet, hvoraf ses, at stipendiet oftere er tildelt studenter, der allerede var på studierejser. Andre af skrivelserne er ansøgninger om eller anbefalinger til stipendiet, og desuden er der en del kvitteringer for at have fået stipendiet udbetalt fra påske til påske, i flere tilfælde udstedte af fædre for sønner, der da var i udlandet. Imellem disse skrivelser findes tillige en ansøgning fra Claus Plum senere prof. jur., dateret Wittenberg 24. Febr. 1608, og en anbefaling fra Christian IV. af 5. Febr. 1639 for Bertel Wichmand, senere provst, men ingen af disse to mænd vides at have fået stipendiet.

Stipendiarii Regii.

- c. 1570-75. Jakob Madsen Aarhus¹).
- — Christen Michelsen²).
- — Niels Krag³).
- — Anders Christensen⁴).
- — Jakob Hasebard⁵).
- 1579. Hans Christophersen Lyskander⁶).

¹) F. 1538, d. 1586. Prof. theol. Mag. 1567. — Biografisk Lexikon I.

²) F. 1549, d. 1592. Prof. Græc. Mag. 1575. — Rørdam: Univ. Hist. II.

³) F. 1550, d. 1602. Prof. Græc. Historiker. Mag. 1575. — B. L. IX.

⁴) F. 1551, d. 1606. Prof. med. — B. L. III. — Carøe: Den danske Lægestand 1479—1900. I.

⁵) F. 1552, d. 1607. Livmedikus. — B. L. VIII. — D. d. L. I.

⁶) F. 1556, d. 1581. Forfatter. Anbefaling fra Frederik II. 12. April. 1578. — B. L. X.

- c. 1580. Anders Krag¹⁾.
 - — Mads Pors²⁾.
 - — Hans Olufsen Slangstrup³⁾.
 - 1584. Gellius Sascridas⁴⁾.
 - 1586. Isak Grønbæk⁵⁾.
 - 1587. Laurids Clausen (Nielsen) Skavbo⁶⁾.
 - 1589. Hans Poulsen Resen⁷⁾.
 1590. Niels Svaning⁸⁾.
 Hans Knudsen Vejle⁹⁾.
 1593. Kort Aslaksen¹⁰⁾.
 1595. Niels Hammer¹¹⁾.
 1597. M. Johannes Canutius⁹⁾. Stud. theol.
 — - Conradus Aslacus¹⁰⁾. Stud. theol.
 — - Nicolaus Hammer¹¹⁾. Stud. theol.
 1599. Christopher Dybvad¹²⁾.
 — Lauge Christensen¹³⁾.
 — Oluf Brender¹⁴⁾.

¹⁾ F. 1553, d. 1600. Prof. phys. Dr. med. Mag. 1578. Anbefaling fra Frederik II. 20. April 1579. — B. L. IX. — D. d. L. I.

²⁾ Død 1618. Rektor. Anbefaling fra Frederik II. 22. Marts 1579. — B. L. XIII.

³⁾ Død 1596. Prof. theol. — B. L. XVI.

⁴⁾ F. 1562, d. 1612. Prof. med. Anbefaling fra Frederik II. 27. Juli 1584. — B. L. XIV. — D. d. L. I.

⁵⁾ Død 1617. Biskop. Mag. c. 1586. Anbefalinger fra Frederik II. 28. Maj 1581 og atter 26. Maj 1584. Revers 24. April 1586. — B. L. VI.

⁶⁾ F. 1562, d. 1626. Prof. pædag. Biskop. Revers 20. Juli 1587. — B. L. XVI.

⁷⁾ F. 1561, d. 1638. Prof. theol. Biskop. Mag. 1588. — B. L. XIV.

⁸⁾ Søn af prof. Hans Svaning. Magister. Død 1592 i Strassburg.

⁹⁾ F. 1567, d. 1629. Biskop. Anbefaling frá Christian IV. 6. Juli 1590. Revers 31. Juli 1590. — B. L. XVIII.

¹⁰⁾ F. 1564, d. 1624. Prof. theol. Mag. 1593. Anbefaling fra Christian IV. 17. Nov. 1590. — B. L. I.

¹¹⁾ Student 1587, magister 1593, rektor 1603—1606. — B. L. VI.

¹²⁾ F. c. 1577, d. 1622. Dr. med. Matematiker. Mag. 1598. — B. L. IV. — D. d. L. I.

¹³⁾ Søn af købmand og rådmand i Ribe Christen Laugesen og Marine Baggesdatter Jensen. F. c. 1574. Han var fætter til A. S. Vedel's hustru, og da han 1591 blev student fra Ribe skole, dedicerede Vedel ham sin udgave af Joh. Syningii Oratio de studiis philosophicis. Senere studerede han i England, hvor han 1597 i Oxford udgav Theses philosophicæ. Prælater, kanniker og menige kapitel udi Riber domkirke anbefalede ham til stipendiet 14. Nov. 1598. Revers 22. Okt. 1599. Immatr. i Rostock 1599. Magister i Marburg 1600. I 1601 udgav han i Steinfurt Theses miscellanæ og blev samme år immatr. i Leyden. — Worm: Lexikon I.

¹⁴⁾ Søn af borger i København Christopher Brender. Immatr. i Greifswald 1592. Han døde i slutningen af Juli 1600 i Strassburg; universitetet der meddelte det 8. Sept. 1600 til universitetet i København, samt at han havde

1600. M. Christianus Johannis Rip.¹⁾. Stud. theol.
 — - Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Olaus Brenderus. Stud. theol.
 — - Christophorus Dybvad. Stud. med.
1601. - Christianus Johannis. Stud. theol.
 — - Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Olaus Brenderus. Stud. theol.
 — - Christophorus Dybvad. Stud. med.
1602. Christianus Johannis. Stud. theol.
 — - Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Wolphgangus Rhumannus²⁾. Stud. theol.
 — - Christophorus Dybvad. Stud. med.
1603. - Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Wolphgangus Rhumann. Stud. theol.
 — - Christophorus Dybvad. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius³⁾. Stud. med.
1604. Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Wolphgangus Rhumann. Stud. theol.
 — - Abraham di Cardes⁴⁾. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
1605. - Wolphgangus Rhumann. Stud. theol.
 — - Abraham di Cardes. Stud. theol.
 — - Elias Eisenbergius⁵⁾. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
1606. - Wolphgangus Rhumann. Stud. theol.
 — - Abraham di Cardes. Stud. theol.

efterladt gæld. I pakke 197 i konsistoriums arkiv findes brevet herom og en del opgørelser, for hvad han skyldte. I stipendiepakken findes en kvittering 22. Aug. 1602 fra broderen, rådmand i København Jakob Brender for 100 daler, som var broderens stipendium til påske 1600, hvormed han lover at betale hans gæld og holde hans arvinger skadesløse.

¹⁾ Christen Hansen Riber, f. 1567, d. 1642. Prof. dialect. Biskop. Mag. 1594. — B. L. XIV.

²⁾ Wolfgang Rhuman, f. 1572, d. 1637. Prof. dialect. Mag. 1602. Revers 4. April 1601, skriver sig da Wulffgangus Rhumannus men i kvittering 23. April 1601 Oluff Hansen Rhuman. — B. L. XIV.

³⁾ Dankert Lejel, f. c. 1579, d. 1645. Læge. Magister. Revers 19. Okt. 1603. — B. L. X. — D. d. L. I.

⁴⁾ Abraham Jacobsen de Cardes Hafniensis. Immatr. i Genf 1584 og 1602. Mag. 1607. Revers 19. Okt. 1603. I 1608 var han lector theol. i Oslo. Thurah kalder ham i Idea hist. litt. Dan. A. de Charles. Han blev efter Christian IV. ønske allerede 1603 indstillet til stipendiet uden at være magister. Død c. 1617, thi 22. Febr. 1617 fik hans enke Kirsten Clausdatter tilladelse til at nyde halvparten af et års rente og indkomst af hans kanonikat. Norske rigsreg. IV. 615.

⁵⁾ Elias Eisenberg, f. c. 1581, d. 1635. Prof. phys. Præst. Mag. 1608. Revers 21. Marts 1608. — B. L. IV.

1606. M. Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
 1607. - Abraham di Cardes. Stud. theol.
 — - Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius¹⁾. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
 1608. - Abraham di Cardes. Stud. theol.
 — - Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
 1609. - Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Paulus Andreae²⁾. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius³⁾. Stud. med.
 1610. - Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius. Stud. med.
 1611. - Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Severinus Andreae⁴⁾. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius. Stud. med.
 1612. - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Severinus Andreae. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius. Stud. med.
 1613. Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Severinus Andreae. Stud. theol.
 — - Petrus Gelstrupius⁵⁾. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius. Stud. med.
 1614. - Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Severinus Andreae. Stud. theol.
 — - Petrus Gelstrupius. Stud. theol.

¹⁾ Jens Paaske, søn af slotsskriver Niels Paaske. Mag. 1607. Immatr. i Heidelberg 1608. I 1613 var han på valg som professor, men blev det ikke.

²⁾ Poul Andersen, f. c. 1586, d. 1628. Stadsmedikus i Bergen. Mag. 1610. Han studerede en del år teologi i udlandet men gik senere over til medicinen og blev dr. med. i Padua 1623. I protokollen over stipendiarierne er det udtrykkeligt bemærket om ham, at han senere helligede sig til medicinen og blev læge i Bergen.

³⁾ Paul Foss, søn af prof. Desiderius Foss. Mag. 1608. Revers 29. Marts 1609. Rektor i Helsingør 1614—1616. — Hundrup: Lærerstanden i Helsingør.

⁴⁾ Søren Andersen Vedel, f. 1587, d. 1653. Rektor. Præst. Wiberg II. 599.

⁵⁾ Peder Gjelstrup, f. 1581, d. 1630. Prof. dialect. Mag. 1610. Revers 10. Sept. 1613 Frankfurt a. M. — B. L. VI.

1614. M. Paulus Fossius. Stud. med.
 1615. - Severinus Andreae. Stud. theol.
 — - Petrus Kierulius¹⁾. Stud. theol.
 — - Janus Dijonisius²⁾. Stud. theol.
 — - Nicolaus Fossius³⁾. Stud. med.
 1616. M. Petrus Kierulius. Stud. theol.
 — - Janus Dijonisius. Stud. theol.
 — Ericus Nicolai⁴⁾. Stud. theol.
 — M. Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1617. - Janus Dijonisius. Stud. theol.
 — Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — Nicolaus Martini Schellerup⁵⁾. Stud. theol.
 — M. Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1618. Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — Nicolaus Martini. Stud. theol.
 — M. Torbernus Hasebard⁶⁾. Stud. theol.
 — - Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1619. Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — Nicolaus Martini. Stud. theol.
 — M. Torbernus Hasebard. Stud. theol.
 — - Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1620. Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — M. Torbernus Hasebard. Stud. theol.
 — - Olaus Windius⁷⁾. Stud. theol.
 — - Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1621. Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — M. Torbernus Hasebard. Stud. theol.
 — - Olaus Windius. Stud. theol.
 — Johannes Andreae⁸⁾. Stud. med.

¹⁾ Peder Bertelsen Kierul, f. c. 1586, d. 1642. Prof. pædag. Præst. Mag. 1612. Revers 9. Maj 1615 Wittenberg. — Rørdam: Univ. Hist. III.

²⁾ Jens Dinesen Jersin, f. 1588, d. 1634. Prof. fys. Biskop. Mag. 1610. Revers 3. April 1615. — B. L. VIII.

³⁾ Niels Foss, f. 1588, d. 1645. Provinsialmedikus. Mag. 1613. Fik stipendiet tildelt 25. Febr. 1615, revers 1. April 1615 Marburg. Søgte 17. Marts 1619 i Orléans om at måtte beholde stipendiet endnu et år, Christian IV. bevilgede det 22. Juli 1619. — B. L. V. — D. d. L. I.

⁴⁾ Erik Nielsen Vindalin, død 1658. Rektor. Præst. Mag. 1621. Revers 1. Juli 1616. — Wiberg I. 529.

⁵⁾ Niels Mortensen Skjelderup, f. 1587, d. 1640. Prof. theol. ved Sorø akademi. Præst. Mag. 1619. — Worm: Lexikon II. — Wiberg III. 161.

⁶⁾ Torbern Hasebard, f. 1593, d. 1636. Præst. Mag. 1617. Revers 2. Jan. 1618 Strassburg. — Cawallin: Lund Stifts Herdaminne. I.

⁷⁾ Oluf Vind, f. 1590, d. 1646. Rektor. Hofprædikant, Mag. 1617. Revers 1. Juni 1620 Tübingen. — B. L. XIX.

⁸⁾ Hans Andersen Skovgaard, søn af præst Anders S. og Mette, f. 2. Juni 1600. Læge. Mag. 1625. Var 1627 foreslået til prof. anatom. i Pisa men afslog tilbuddet. — D. d. L. I.

1622. M. Olaus Windius. Stud. theol.
 — Nicolaus Pauli¹⁾. Stud. theol.
 — Christophorus Holb.²⁾. Stud. theol.
 — Johannes Andreæ. Stud. med.
1623. M. Olaus Windius. Stud. theol.
 — Nicolaus Pauli. Stud. theol.
 — Christophorus Holb. Stud. theol.
 — Johannes Andreæ. Stud. med.
1624. M. Olaus Windius. Stud. theol.
 — Nicolaus Pauli. Stud. theol.
 — Christophorus Holb. Stud. theol.
 — Johannes Andreæ. Stud. med.
1625. Christophorus Holb. Stud. theol.
 — Nicolaus Petri³⁾. Stud. theol.
 — Janus Gunderus⁴⁾. Stud. theol.
 — Johannes Andreæ. Stud. med.
1626. Nicolaus Petri. Stud. theol.
 — M. Janus Gunderus. Stud. theol.
 — Albertus Georgii Altewelt⁵⁾. Stud. theol.
 — M. Johannes Andreæ. Stud. med.
1627. M. Janus Gunderus. Stud. theol.
 — Albertus Georgii. Stud. theol.
 — Thomas Bangius⁶⁾. Stud. theol.
 — M. Johannes Andreæ. Stud. med.
1628. Janus Gunderus. Stud. theol.
 — Albertus Georgii. Stud. theol.
 — Thomas Bangius. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugart⁷⁾. Stud. med.

¹⁾ Niels Poulsen Schandorph, f. 1596, d. 1645. Prof. theol. Mag. 1625. Revers 19. Maj 1622. — B. L. XV.

²⁾ Christopher Christensen Holbech, f. c. 1597, d. 1638. Rektor. Præst. Mag. 1625. — Wad: Rektorer på Herlufsholm. 76.

³⁾ Niels Pedersen, f. 1601, d. 1634. Prof. theol. Mag. 1627. Revers 7. Maj 1624. — Vinding: Regia Academ. Haun. 306.

⁴⁾ Jens Gundesen, søn af borger i København Gunde Jensen, f. c. 1600. Student 1619, mag. 1625; kaldes i matriklen og skriver sig selv Janus Guido eller Guidonis. Revers uden datum og år. I en skrivelse fra Wittenberg 7. Marts 1626 skriver han, at han studerede matematik, læren om elipsernes beregning og særligt astrologi.

⁵⁾ Albert Jørgensen Altewelt, død 1657. Rektor. Præst. Mag. 1621. Revers 28. April 1626. — Bloch: Roskilde Domskole I. 52.

⁶⁾ Thomas Bang, f. c. 1600, 1661. Prof. theol. Mag. 1631. Revers 16. Juni 1627. I en skrivelse fra Franeker Aug. 1628 beretter han om sine Studier i Belgien, Frankrig og Tyskland, med Ophold i Amsterdam og Tübingen. — B. L. I.

⁷⁾ Christen Stougaard, f. 1600, d. 1645. Prof. rhet. Dr. med. Mag. 1627. Revers 21. Maj 1627. — D. d. L. I.

1629. M. Janus Gunderus. Stud. theol.
 — Albertus Georgii. Stud. theol.
 — Thomas Bangius. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1630. Albertus Georgii. Stud. theol.
 — Thomas Bangius. Stud. theol.
 — Jacobus Canutius¹⁾. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1631. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Johannes Svaningius²⁾. Stud. theol.
 — Janus Pauli Winding³⁾. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1632. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Johannes Svaningius. Stud. theol.
 — Janus Windingius. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1633. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Johannes Svaningius. Stud. theol.
 — Janus Windingius. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1634. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Johannes Svaningius. Stud. theol.
 — Janus Windingius. Stud. theol.
 — Thomas Caspari⁴⁾. Stud. med.
1635. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Janus Pauli Winding. Stud. theol.
 — Ericus Olai Tormii⁵⁾. Stud. theol.
 — Thomas Caspari. Stud. med.
1636. Ericus Olai Tormius. Stud. theol.

¹⁾ Jakob Knudsen, f. 1603, d. 1660. Prof. theol. Mag. 1637. Revers 15. Sept. 1630. — B. L. IX.

²⁾ Hans Svane, f. 1606, d. 1668. Prof. theol. Erkebiskop. Mag. 1635. Revers 2. Aug. 1631. — B. L. XVI.

³⁾ Jens Poulsen Vinding, f. 1609, d. 1655. Lector theol. i Odense. Præst. Mag. 1637. Revers uden datum og år. — Wiberg I. 64.

⁴⁾ Der kan næppe være tvivl om, at det må være den senere prof. med. Thomas Bartholin, f. 1616, d. 1680, der da altså skulde have fået stipendiet i en alder af 18 år; han har dog næppe fået det så tidligt næppe engang været indskrevet til det, thi 11. Marts 1637 blev det i konsistorium bestemt, at han kunde bekomme inscriptionem til det første stipendium, som vakerer efter de trende, der allerede er indskrevne; først 9. Jan. 1639 blev stipendiet bevilget ham og 18. Nov. 1643 yderligere, at han endnu i to år måtte nyde det. — B. L. I. — D. d. L. I.

⁵⁾ Erik Olufsen Torm, f. 1607, d. 1667. Prof. math. Præst. Mag. 1637. — B. L. XVII.

1636. Ivarus Bang¹). Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari²). Stud. theol.
 — Thomas Caspari. Stud. med.
 1637. Ivarus Bang. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Petrus Hermanni³). Stud. theol.
 — Thomas Caspari. Stud. med.
 1638. Ivarus Bang. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Petrus Hermanni. Stud. theol.
 — Johannes Tancredi Lælius⁴). Stud. med.
 1639. Ivarus Bang. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Petrus Hermanni. Stud. theol.
 — Johannes Lælius. Stud. med.
 1640. Ivarus Bang. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Petrus Hermanni. Stud. theol.
 — Johannes Lælius. Stud. med.
 1641. Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Johannes Lælius. Stud. med.
 1642. M. Johannes Frediricii Cervinus⁵). Stud. theol.

Hermed slutter i protokollen fortegnelsen over stipendiarierne, skønt det af acta consistorii kan ses, at stipendiet endnu er blevet uddelt indtil begyndelsen af 1648.

Ifølge disse acta blev stipendiet givet H a n s C l a u s e n B a n g⁶) 11. April 1640, og han er da muligvis indtrådt 1641 eller 1642 i Bertel Bartholin's sted, thi 6. Febr. 1641 blev det vedtaget, at Ivar Bang og Peder Hermansen skulde have nådsensår, hvis

¹) Ivar Hansen Bang, f. c. 1619, student 1628, kaldes da dels Hafniensis dels Otthoniensis. Immatr. 1633 i Leyden som stud. math. Revers 1. Nov. 1636. Lector theol. i Roskilde 1640—1644. Mag. 1643. — Giessing: Jubell III. 155.

²) Bertel Bartholin, f. 1614, d. 1647. Prof. rhet. Mag. 1647. — B. L. I.

³) Peder Hermansen, f. 1610, d. 1666. Rektor. Mag. 1641. Revers uden datum og år. — Worm: Lexikon I. — Rietz: Skånska Skolväsendets Historia, 370.

⁴) Hans Lejel, søn af lægen Dankert Lejel, født c. 1612. Student 1634. Revers 16. Juni 1638. Immatr. i Leyden 19. Okt. 1638 som stud. med. I 1642 fik han 30. Juli bevilget et nådsensår.

⁵) Hans Frederiksen Hiort. Student fra Lund 1634. Mag. 1641. Præst i Varberg 1642, prof. theol. i Lund 1669, præst i Helsingborg 1672, forlod Skåne 1677. — Cawallin: Lund Stifts Herdaminne III., 340.

⁶) F. 1620, d. 1658. Præst. Mag. 1647. — Wiberg I. 181.

de ikke fik nogen bestilling; men da de fik det, blev det 15. Jan. 1642 bestemt, at Caspar Jørgensen Hammer¹⁾ og Erik Eriksen Pontoppidan²⁾, som begge havde disputeret for stipendiet, skulde have det med forpligtelse til at komme hjem til det første forefaldende magisterium og tage graden; og samtidigt blev besluttet, at ingen måtte disputere for stipendiet, uden han tilforn havde magisteret. Ivar Bang fik dog 23. April 1642 bevilget et årsstipendium, men skal forholde sig, efter hvad som med Pontoppidan er bestemt; dersom de ikke kommer hjem til første magisterpromotion og tager graden, skal de miste stipendiet³⁾. Omtrent samtidigt, 5. Febr. 1642, fik Hans Hiort tilladelse til at disputere og lade sig eksaminere pro Stipendio Regio, efterdi ingen anden er før ham, og han må derefter have fået stipendiet, thi 26. Okt. 1642 fik han tilladelse til at blive hjemme i vinter og dog nyde stipendiet mod at holde collegia privata og se lejligheden an, om han bliver noget tilbudet. Samme år, 23. Maj 1642, ønskede Jakob Olsen⁴⁾ at disputere for Stipendium Regium, men det blev ikke tilladt ham, da han ikke var magister; og kort efter, 30. Juli fik Hans Lejel efter hans moders anmodning bevilget »et annus gratiæ, da det andre ej er denegeret«.

I 1643 blev der 22. Febr. proponeret over M. Puchio⁵⁾, som begærede kongens penge, at han vilde ekspektare, indtil promotio magistrorum er sket, så kunde han certere med dem, som haver inscriptionem. Samme år blev det 17. Juni tilladt M. Serupius⁶⁾ efter tilforn given begæring at disputere pro obtinendo Stipendio Regio, skønt han nu skal være rector scholæ Helsingorianæ, og desuden M. Christianus Hortolanus⁷⁾ såvelsom M. Johannes Petri efter deres begæring at disputere pro eodem stipendio aliquando obtinendo. Af de to første blev 18. Nov. 1643 stipendiet bevilget Christen Haffwe (Hortu-

¹⁾ F. 1613, d. 1682. Præst. Mag. 1643. — Wiberg III. 125.

²⁾ F. 1616, d. 1678. Biskop. Mag. 1643. — B. L. XIII.

³⁾ I 1641 fik universitetet brev fra Christian IV. om at Peder Nielsen Laugmand's søn i Bergen Christopher Pedersen måtte nyde stipendiet, når det forfalder, og han er dygtig dertil; men senere høres der intet mere herom. Den eneste med dette navn, der er fundet immatrikuleret imellem 1630 og 1643, er Christophorus Petri Hiermannus, der blev immatrikuleret 1640 fra Sorø skole, men det er vel tvivlsomt, om det er ham.

⁴⁾ Fra 1535 til 1643 findes kun een Jacobus Olaus immatrikuleret i 1636 fra Trondhjem skole.

⁵⁾ Enten Hans Pouch, der senere blev præst (Wiberg II. 624), eller, men mindre sandsynligt, Johan Pouch, senere kapellan (Wiberg II. 604), der begge var blevne magistre 1641.

⁶⁾ Niels Seerup, f. 1621, d. 1685. Rektor. Præst. Mag. 1643. — B. L. XV.

⁷⁾ Christen Christensen Hortulan, død 1663. Præst. Mag. 1643. — Wiberg II. 576.

lanus) til påske og efter ham det første, som vakerer, M. Nicolaus Serupius, om han er det begærendes.

Da Hans Clausen Bang endnu ikke havde taget magistergraden, skrev han til rektor om fremdeles at måtte nyde stipendiet med undskyldning for, hvorfor han ikke snart kunde komme og tage graden; professorerne henskød det 4. Nov. 1643 under kanslerens afgørelse, der gav tilladelsen, og 9. Dec. 1643 meddelte konsistorium Bang dette, dog på de vilkår, at han primo tempore forføjede sig til et luthersk akademi og siden indstillede sig til første magisterium. Året efter indeholder acta consistorii 28. Marts 1644 følgende om Stipendium Regium: »Efterdi Mikael Albinus¹⁾ anholder om svar på at må straks disputere pro Stipendio Regio obtinendo, eftersom han haver forhvervet hans majestæts brev derpå det at må nyde, når det vakerer, om han dertil tjenlig er, da haver professores sig således derpå erklæret, at hans majestæts brev skal underdanigst efterkommes, når samme stipendium vorder ledigt, thi tallet er endnu komplet. Desimidlertid kan han eksercere sig disputando og prodere professoribus perfectum og efter fundatsen promovere in magistrum.«

Først efter godt to års forløb nævnes stipendiet atter i acta consistorii, da det 21. Nov. 1646 blev samtykket, at Erasmus Bartholinus²⁾ måtte fremkomme og disputere pro Stipendio Regio, hvilket skete året efter, 30. Juni 1647, hvorefter stipendiet blev tildelt ham.

Sidste gang, stipendiet, nævnes i acta consistorii, er 15. Jan. 1648, da Johannes Vandalinus³⁾ fik bevilget inscriptionem men ikke at nyde det, førend han er blevet promotus magister; og lyster hannem at disputere sub D. Svaningio, må det gerne ske, dog skal ikke sættes på titulo, at det er pro Stipendio Regio. Da han samme år rejste udenlands, er det vel sandsynligt, at han alligevel har fået tilladelse til at nyde stipendiet, skønt han først tog magistergraden ved sin hjemkomst 1653.

Efter den tid nævnes Stipendium Regium ikke mere i acta consistorii; det er da kun 7 studerende, der, efter at listen i protokollen er sluttet, med sikkerhed vides at have fået det tildelt 1642—1648, og af dem har endda Niels Seerup næppe benyttet det:

1642. Casparus Georgii Hammermüller.

— Ericus Erici Pontoppidanus.

¹⁾ Michael Jani Huid Seland blev immatrikuleret 5. Aug. 1633 fra Slagelse skole; muligvis søn af præst i Egebjærg Jens Nielsen Hviid (Albin). — I Sjæll. Tegn. 1643—1645 p. 104 findes et missive af 12. Okt. 1643 til Jesper Brochmand om at tildele Mikael Jensen Stipendium Regium.

²⁾ F. 1625, d. 1698. Prof. med. Mag. 1647. — B. L. I. — D. d. L. I.

³⁾ Hans Wandal, f. 1624, d. 1675. Prof. theol. Biskop. Mag. 1653. — B. L. XVIII.

1642. Johannes Claudius Bangius.
 1644. Christianus Christiani Hortulanus.
 — Nicolaus Seerupius.
 1646. Erasmus Bartholinus.
 1648. Johannes Vandalinus.

Allerede fra 1642 synes stipendiet at være blevet uddelt sparsomt og uregelmæssigt; måske kan grunden hertil søges i rigets vanskelige pengeforhold, der yderligere forværredes ved den ulykkelige krig, der sluttede med Brømsebrofreden 1645, og stipendiets endelige ophør i de urolige indre forhold efter Frederik III. tronbestigelse. Det kunde da vel også med ret god grund siges, at stipendiet nu ikke mere behøvedes til at skaffe riget lærde og forfarne mænd, thi universitetet havde allerede i mange år været forsynet med så fremragende videnskabsmænd — hvoraf mange havde været stipendiarier — at det havde hævet sig til et sådant højdepunkt i videnskabelig anseelse i Europa, som det senere aldrig har nået.

Kaster man nu et Blik tilbage over, hvad disse mænd, der til fædrelandets ære og gavn drog ud som unge stipendiarier, senere bragte det til i livet, må det siges, at de professorer, hvem valget var betroet, har foretaget det med stor skønsomhed og indgående kendskab, så at fundatsens formål: at skaffe riget et tilstrækkeligt antal lærde teologer og læger, der i fremtiden kunde blive professorer eller biskopper, fuldt ud blev nået.

Af de 62 her nævnte stipendiarier¹⁾ blev ikke mindre end 27 professorer ved universitetet, men desuden blev Dankert Lejel skønt han ikke havde taget den medicinske doktorgrad, gentagne gange tilbudt at blive professor medicinæ, men afslog det, Jens Paaske var på valg til professor men uden at opnå det, og Hans Hiort blev professor ved universitetet i Lund. Til biskopper blev 9, af hvilke 6 først havde været professorer; 14 blev rektorer og lektorer ved lærde skoler; 16 blev præster, af disse havde 4 tidligere været professorer og 8 rektorer eller lektorer. Af de 13 medicinske stipendiarier fuldendte 2 ikke studiet: Poul Foss, der ved sin hjemkomst blev rektor, og Hans Lejel, der muligvis er død på studierejsen; af de 11 øvrige blev 6 professorer (dog ikke alle i medicin), 1 livmedikus, 1 provinsialmedikus; Dankert Lejel var som omtalt udsat til professor, og Hans Skovgaard fik tilbud om at blive anato-

¹⁾ Niels Seerup er her medregnet, men har næppe været »det begærendes«, da han ikke vides at have været udenlands.

misk professor ved universitetet i Pisa, men afslog det; det urolige hoved Christopher Dybvad, den eneste, der, efter i fire år at have været medicinsk stipendiar og være blevet dr. med., i det femte år gik over til at blive teologisk stipendiar, blev senere kgl. matematikus og endte som statsfange.

Af de 7 stipendiarier, der videnskabeligt eller praktisk ikke fik nogen betydning for fædrelandet, døde Oluf Brender, Hans Lyskander og Niels Svaning som unge på deres studierejser, og samme skæbne har muligvis Lauge Christensen, Jens Gundesen og Hans Lejel haft, de sidste efterretninger, der haves om dem, er i alt fald fra udlandet; kun om Jens Paaske's senere livsskæbne vides slet intet.

Den eneste, der gjorde sig uværdig til stipendiet, så at det måtte tages fra ham, var Niels Hammer; uddraget af acta consistorii før 1599 giver god omend vel næppe udtømmende oplysning om grundene hertil.

I Oktober 1595 erklærede rektor, at Niels Hammer misbrugte stipendiet og gav sig ikke af med noget hæderligt arbejde, hvorfor professorerne enstemmigt besluttede at »arrestere« hans stipendium hos økonomen til videre besked. I Januar 1596 dømte professorerne ham i anledning af et pengemellemværende med Villum Skotte til at holde sit brev som en ærlig mand og betale Skotten pengene; i Juni samme år klagede Thomas Badskærs pige over, at Niels Hammer skyldte hende 9 daler for drukket tyskøl, og han lovede da rektor at betale hende inden otte dage; men samtidigt meddelte rektor ham, at stipendiet var frataget ham, hvorefter han begærede, at det måtte tilstedes ham at undskylde sig, for hvad årsager han havde været i Frankrig der, hvor intet universitet var, og at han så længe havde ligget herhjemme, og professorerne mente, at han måtte vel gøre det. I September samme år var badskærpigens tilgodehavende steget til 9 daler 1 mark og 4 skilling, og samtidigt krævede Marine Jens Aalborgs ham for 12 daler og 12 sk., af hvilke han havde fået 28 mark (4 daler og 4 mark) i rede penge og drukket resten op i tyskøl; han forpligtede sig da til at blive til stede og med det første udføre sagen med sine formyndere og begærede udsættelse til første Roskilde marked efter Mikkelsmesse, hvilket blev ham bevilget af Marine og af pigen også, dog rektor bad hende bønligent derom. Atter i Januar 1597 klagede disse to kreditorer og Villum Skotte over Niels Hammer og fik da samme besked som sidst, at dersom de ikke stilledes tilfreds, skulde han sættes i fængsel. Til sidst optrådte hans stiftader, der også var hans formynder, imod ham og fik ham 1597 erklæret for ære- og fredløs, hvorefter han drog til udlandet; først 1602

lykkedes det ham at stille sine kreditorer tilfreds, så at han kunde få sin ære og fred igen og vende tilbage til Danmark, hvor professorerne atter viste deres langmodighed over for ham, Niels Hemmingsen's dattersøn, ved 1603 at få ham ansat som rektor i Odense, fra hvilken stilling han dog allerede 1606 måtte fjernes på grund af drukkenskab og forsømmelighed.

Christian Gran Molberg.

Medd. af **H. Weitemeyer.**

Til nærmere Belysning og Karakteristik af Bedrageren og Plattenslageren Chr. Gran Molberg (se dette Tidsskrifts 3. R. VI, 4. R. II og 5. R. IV) under hans Ophold i København, hvortil han kom omtrent 1780 efter i Trondhjem i 1765 at være blevet afskediget som Garnisonsavditør og Stabssekretær for begaaede Misligheder og efter forgæves i Norge at have søgt nye Embeder, og hvor han levede til sin Død i Decbr. 1799, meddeler jeg nogle Smaatræk, der er fundne i Magistratens Protokoller i Raadstuearkivet.

Da Molberg i et Brev (et Skandskrift, som Modparten kalder det) paa en meget nærgaaende Maade havde angrebet afskediget Lieutenant J o h a n C o n r a d S c h u c h a r d t, og denne derfor vilde anlægge Sag mod ham, søgte Schuchardt Magistraten om Beneficium paupertatis, da han var uformuende og kun havde sin Pension at leve af (Resol. prot. $29/9$ 1783). Men Magistraten mente, at det var bedre at prøve paa at faa Sagen bilagt i Mindelighed ved at kalde de to Parter for sig. Molberg nægtede imidlertid at møde trods gentagne Tilsigelser og sendte $23/10$ 1783 Magistraten følgende Brev, der saa godt falder i Traad med hele hans skvadronerende Optræden og forløjede Personlighed.

»En Betjent, hvis Navn og Qualité er mig ubekendt, skal i min Fraværelse to Gange have været i mit Logis i Nr. 106 i Studiestræde og nedlagt et mundtligt Bud, at jeg i Dag Formiddag Kl. 11 skulde møde for den høje Magistrat. Men da jeg ikke er nogen bosat Borger eller Betjent her af Staden, har ej heller nogen Slags Sysler, som henhører under Byens Øvrighed, men er en kongelig Standsperson fra Norge, der er her dels til Hans Majestæts Tjeneste,